

บทคัดย่อ

การเลิกสัญญานี้เป็นผลทำลายนิติสัมพันธ์ทั้งหมดที่มีมาตั้งแต่ต้นระงับสิ้นไป ดังนั้นการใช้สิทธิเลิกสัญญาของคู่สัญญาจึงต้องใช้ด้วยความระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงสิทธิของผู้ว่าจ้างในการเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่ามีขอบเขตการใช้มากน้อยเพียงใดและศึกษาถึงผลของการเลิกสัญญา โดยเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายของต่างประเทศทั้งในระบบซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน และระบบคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับใช้และหาข้อสรุป ข้อเสนอแนะ ในการใช้บทกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นธรรมต่อไป

จากการที่ได้ทำการศึกษาทั้งในส่วนของคุณลักษณะและผลทางกฎหมายซึ่งกำหนดสิทธิทางกฎหมายของผู้ว่าจ้างพบว่าแต่ละมาตราต่างมีหลักเกณฑ์ในการใช้ที่แตกต่างกันไปซึ่งบางมาตราแม้ว่าจะมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่นำมาปรับใช้ในคนละช่วงเวลา เว้นแต่กรณีของระยะเวลาการชำระหนี้เป็นสาระสำคัญตามมาตรา 596 เท่านั้นที่เป็นบทยกเว้นมาตรา 388 อย่างเด็ดขาด ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ต้องทำการศึกษาและมีแนวทางการตีความและแก้ปัญหา ดังนี้

1. การเลิกสัญญาตามมาตรา 593 มีวิธีการใช้อย่างไรและเมื่อเลิกสัญญาแล้วจะส่งผลถึงสิทธิในการเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ จากการศึกษาพบว่า เมื่อมีพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 593 ผู้ว่าจ้างสามารถบอกเลิกสัญญาได้ทันที แต่ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหาย ผู้เขียนจึงเห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องสิทธิในการเรียกค่าเสียหายไว้ในตอนท้ายของมาตรา 593 ดังนี้ “.....และมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการเลิกสัญญาได้.....”

2. ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างอาจคาดหมายได้ว่าผู้รับจ้างอาจชำระหนี้อย่างบกพร่องตามมาตรา 594 หรือชำระหนี้อย่างบกพร่องตามมาตรา 595 จะก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ว่าจ้างในการเลิกสัญญาหรือไม่ และความรับผิดในการบกพร่องตามมาตรา 595 นี้จะขยายความรวมถึงความรับผิดในการรอนสิทธิหรือไม่ จากการศึกษาพบว่ากรณีของมาตรา 594 นั้นผู้ว่าจ้างไม่สามารถใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาตามกฎหมายได้ แต่มาตรา 595 ผู้ว่าจ้างสามารถบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 387 นอกจากนี้ความรับผิดในการบกพร่องตามมาตรา 595 นี้ไม่รวมถึงความรับผิดในการรอนสิทธิ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปรับใช้บทบัญญัติมาตรานี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ความรับผิดในการรอนสิทธิด้วย ดังนี้ “...ความรับผิดในการชำระหนี้**และการรอนสิทธิ**นั้น.....” ให้บังคับตามกฎหมายลักษณะซื้อขาย

3. สิทธิในการเลิกสัญญาตามมาตรา 596 มีหลักเกณฑ์ในการใช้อย่างไรบ้าง เมื่อบอกเลิกสัญญาแล้วจะส่งผลถึงการเลิกสัญญาอย่างไรจะมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ เนื่องจากบทบัญญัติมาตรานี้ไม่ได้วางหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ จากการศึกษาพบว่า มาตรา 596 นี้เป็นบทยกเว้นมาตรา 388 อย่างเด็ดขาดในกรณีที่ระยะเวลาการชำระหนี้เป็นสาระสำคัญ และเมื่อใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว ผู้ว่าจ้างยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากผู้รับจ้างได้ เว้นแต่จะมีเหตุอ้างตามกฎหมายได้ว่าผู้รับจ้างไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายนี้ อย่างไรก็ตามหากผู้รับจ้างส่งมอบงานล่าช้า แต่การงานนั้นไม่ถึงกับเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้ว่าจ้าง เพราะตามพฤติการณ์ไม่ถือระยะเวลาการชำระหนี้เป็นสาระสำคัญ ผู้ว่าจ้างก็ยังคงต้องรับชำระหนี้อยู่จะใช้สิทธิเลิกสัญญาไม่ได้ แต่สามารถขอลดสินจ้างได้

4. การเลิกสัญญาตามมาตรา 605 มีขอบเขตในการใช้อย่างไรบ้าง เมื่อเลิกสัญญาแล้วจะส่งผลต่อการเลิกสัญญาเพียงใด และมีหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการเลิกสัญญาอย่างไร จากการศึกษาพบว่า การเลิกสัญญาตามมาตรา 605 นี้ใช้เฉพาะกรณีที่ ไม่ได้เกิดจากความผิดของผู้รับจ้าง และเมื่อผู้ว่าจ้างใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว ผู้ว่าจ้างมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้รับจ้าง และไม่สามารถเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการเลิกสัญญาได้ ส่วนหลักเกณฑ์ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 605 นี้ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน จึงต้องนำหลักทั่วไปเกี่ยวกับการคำนวณค่าเสียหายตามมาตรา 222 มาใช้บังคับซึ่งจะต้องเป็นความเสียหายที่คาดเห็นได้เท่านั้น โดยค่าเสียหายนี้จะชดใช้ให้แก่กันก็ต่อเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจริงหากไม่เกิดความเสียหายก็ไม่ต้องชดใช้ ต้องเป็นค่าเสียหายที่เป็นโดยตรงจากการไม่ชำระหนี้ และรวมถึงผลกำไรที่คาดว่าจะได้จากการปฏิบัติตามสัญญาแต่ไม่ใช่สินจ้างทั้งหมดตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา แต่เนื่องจากการเลิกสัญญาตามมาตรา 605 นี้เกิดจากการที่ผู้ว่าจ้างไม่ประสงค์ที่จะปฏิบัติตามสัญญาต่อไปจึงถือเสมือนหนึ่งว่าผู้ว่าจ้างเป็นผู้ประพฤติดังสัญญา ฉะนั้นการที่กฎหมายผลักระการนำสืบให้ผู้รับจ้างที่ไม่ได้ต้องการเลิกสัญญาเป็นผู้นำสืบถึงค่าสินไหมทดแทนจึงดูไม่เป็นธรรมต่อผู้รับจ้างมากนัก ดังนั้นเพื่อความเป็นธรรมและสะดวกต่อการคิดคำนวณค่าสินไหมทดแทน ผู้เขียนเห็นว่าควรจะปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์การคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 605 เป็นระบบการจ่ายสินจ้างเต็มจำนวน และผลักระการนำสืบไปให้ผู้ว่าจ้างหากผู้ว่าจ้างต้องการลดสินจ้างลง ดังนี้ “.....ผู้ว่าจ้างอาจบอกเลิกสัญญาได้ หากผู้ว่าจ้างใช้สิทธิเช่นนี้ ผู้รับจ้างมีสิทธิเรียกสินจ้างตามสัญญาได้ โดยสินจ้างดังกล่าวต้องนำมาหักกับจำนวนค่าใช้จ่ายที่ผู้รับจ้างได้ประหยัดไปอันเนื่องจากการเลิกสัญญา หรือใช้คุณสมบัติความสามารถของตน

เป็นประการอื่นเป็นเหตุให้ได้อะไรมา หรือรายได้อื่นใดที่ผู้รับจ้างสามารถขนขวายได้มาแต่ผู้รับจ้างจงใจจะเลยไม่ขนขวายที่จะได้มา “

5. การไม่ชำระหนี้ตามมาตรา 387 หมายความว่าอย่างไรบ้างและความผิดของผู้รับจ้าง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเลิกสัญญาหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า การไม่ชำระหนี้ หมายถึง การไม่ชำระหนี้เลย และการชำระหนี้บางส่วนซึ่งอยู่ในวิสัยที่จะชำระหนี้ได้แต่ไม่ชำระให้ต้องตาม ความประสงค์แห่งมูลหนี้ นอกจากนี้การไม่ชำระหนี้ในกรณีนี้ยังรวมถึงการที่ผู้มิวิชาชีพไม่ได้ใช้ ความระมัดระวังและเอาใจใส่ในการชำระหนี้ด้วย อย่างไรก็ตามแม้จะมีการไม่ชำระหนี้เกิดขึ้นแล้ว แต่ การไม่ชำระหนี้ที่จะมีสิทธิในการเลิกสัญญาได้นั้นต้องเป็นสาระสำคัญ และมีขนาดพอสมควรด้วย โดยความผิดของผู้รับจ้างไม่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเลิกสัญญาจ้างทำของ ความผิดนั้น จะนำมาพิจารณาเฉพาะในกรณีที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ตามมาตรา 215

6. ปัญหาการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยในสัญญาต่างตอบแทน โดยมีใช้เป็นความผิด ของผู้รับจ้าง ผู้รับจ้างยอมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามมาตรา 219 และผู้รับจ้างไม่มีสิทธิเรียก ชำระหนี้ตอบแทนจากผู้ว่าจ้างเช่นกันตามมาตรา 372 วรรคแรก ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หากผู้ว่าจ้าง ต้องการเลิกสัญญาจะนำบทบัญญัติมาตราใดมาใช้ได้บ้าง และถ้ามีการชำระหนี้ไปแล้วจะเรียกคืน อย่างไร เพราะในมาตรา 372 วรรคแรกนี้มีได้ระบุถึงหลักเกณฑ์ในการคืนทรัพย์สินไว้ว่าจะคืนกันใน ลักษณะใด และจะเรียกคืนตามหลักเกณฑ์เรื่องผลของการเลิกสัญญาตามมาตรา 391 ก็ไม่ได้ เพราะไม่สามารถบอกเลิกสัญญาตามมาตรา 387 มาตรา 389 ได้ และหากจะนำมาตรา 605 มา ปรับใช้ก็ดูจะไม่เป็นธรรมต่อผู้ว่าจ้างมากนักที่จะต้องมาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้รับจ้างทั้งที่ การไม่ชำระหนี้เกิดจากการที่ผู้รับจ้างตกเป็นผู้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้เอง ในเรื่องนี้ศาลฎีกามี ความเห็นเป็นสองแนว คือ ให้คืนตามหลักลาภมิควรได้ตามมาตรา 406 วรรคสอง (คำพิพากษา ฎีกาที่ 358/2522) อีกแนวหนึ่ง คือ ให้คืนตามมาตรา 372 วรรคแรก (คำพิพากษาฎีกาที่ 960/2509 ,9241/2539) ผู้เขียนเห็นว่าแนวที่สองน่าจะเป็นธรรมแก่ผู้ว่าจ้างมากกว่า แต่เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ในการตีความและการปรับใช้ เพราะแท้ที่จริงแล้ว มาตรา 372 วรรคสอง ไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องการ คืนทรัพย์สินเลย ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การเลิกสัญญาและผลของการเลิก สัญญาโดยให้คืนสิ่งที่ได้รับไปแล้วเต็มจำนวน โดยเพิ่มมาตรา 605/1 ดังนี้

“ ถ้าการงานที่รับจ้างทำกลายเป็นพันวิสัยทั้งหมดหรือแต่บางส่วน โดยจะโทษผู้รับจ้าง มิได้ ให้ผู้ว่าจ้างมีสิทธิเลิกสัญญาและให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะเดิม

ถ้างานที่ทำได้เสร็จแล้วบางส่วนและผู้ว่าจ้างตกลงรับมอบงานนั้น ให้ผู้ว่าจ้างชำระ
สินจ้างตามสัดส่วน ถ้าได้ชำระไปก่อนให้ผู้รับจ้างคืนส่วนที่เกิน “